

04.03.2016

POL-2016-1170

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriön lausuntopyyntö arviomuistosta Oikeusprosessien keventäminen

Poliisihallituksen lausunto Oikeusprosessien keventäminen arviomuistiosta

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa arviomuistiosta Oikeusprosessien keventäminen. Lausuntopyynnössä lausunnonantajia kehoitetaan esittämään myös omia ehdotuksiaan keinoista keventää oikeusprosesseja.

Muistiossa pyritään muun muassa edelleen kehittämään oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan sisältyviä ehdotuksia ja arvioimaan mahdollisia jatko-toimia rikos- ja riitaprosessien kannalta sekä pyritään etsimään muita mahdollisia kehittämiskohteita.

Poliisihallitus katsoo, että arviomuistiossa olevat ehdotukset ovat yleisesti ottaen kannatettavia.

Erityisesti poliisia koskevia kohtia muistiossa on kokoonpanojen keventäminen tuomioistuimissa pakkokeinolain mukaisissa asioissa, kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen, yhden kosketuksen periaate, syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventäminen ja videoyhteyden käytön laajentaminen. Poliisihallitus lausuu alla yleisesti asiasta sekä asiakohdittain, jotka sisältävät myös omia ehdotuksia keinoista keventää oikeusprosesseja.

Yleisesti

Poliisihallitus katsoo lausunnossaan, että rikosprosessia tulee tarkastella kokonaisuutena, joka alkaa rikosepäilyn tulemisesta esitutkintaviranomaisen tietoon ja päättyy mahdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoon. Kaikki rikosprosessin tehostamiseen tähtäävä toiminnan kehittäminen tulee suunnitella koko prosessin kattavaa viranomaisketjua silmälläpitäen.

Prosessien kehittämisessä on tärkeää huomioida, että menettelyn keventäminen yhdessä viranomaisessa saattaa aiheuttaa lisätyötä toisessa viranomaisessa. Jos tehostamistoimien nettovaikutus kokonaisuudessa on myönteinen, niin tällainen lopputulos on kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Kaikissa tapauksissa on kuitenkin huolehdittava siitä, että kaikki viranomaiset pystyvät käytössään olevilla voimavaroilla selviytymään lakiin perustuvista tehtävistään.

Rikosoikeusprosessissa on määrättyjä pullonkaulakohtia, joihin arviomuistiossakin on kiinnitetty huomiota ja tehty kehittämissesityksiä. Prosessia hidastavia työllistäviä seikkoja ovat ainakin samojen asioiden käsitteleminen useaan otteeseen eri viranomaisissa ja oikeusasteissa, oikeusprosessiin

osallisten ihmisten tavoittaminen (tiedoksiannot, läsnäolo) ja vapautensa menettäneiden kuljettaminen. Tarpeetonta työtä aiheuttavat myös raskaat prosessuaaliset vaatimukset (yksinkertaisissa ja selvissä, intressiltään vähäisemmissä) asioissa, joissa oikeusturvan tarve ei kuitenkaan ole korostunut. Näihin asioihin onkin kiinnitetty huomiota arviomuistiossa.

Kokoonpanojen keventäminen tuomioistuimissa pakkokeinolain mukaisissa asioissa

Arviomuistiossa on tuotu esiin ehdotus hovioikeuden kokoonpanon muuttamista kolmen ammattituomarin käsittelystä yhden tuomarin käsittelyksi muun muassa asioissa, joissa haetaan muutosta käräjäoikeuden esitutkintalain tai pakkokeinolain perusteella tekemään päätökseen. Poliisilla ei lähtökohtaisesti ole mitään vastaan tätä muutosta kohtaan. Toisaalta toivottavana on, että jos tällainen muutos tehdään, erityistä asiantuntijuutta vaativissa ja harvinaisempia asioita käsiteltäessä asiantuntijuus varmistetaan asiassa.

Kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen ja yhden kosketuksen periaate

Kirjallisen menettelyn laajentaminen ja yhden kosketuksen periaate ovat lähtökohtaisesti kannatettavia kehittämis ehdotuksia. On kuitenkin selvää, että nämä merkitsevät käytännössä tehtävien siirtämistä esitutkintaviranomaiselle, joka rikosasioissa on ensimmäinen asianosaisiin kosketuksessa oleva viranomainen. Kokonaistehokkuutta ajatellen on järkevää hoitaa prosessi mahdollisimman pitkälle jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä aiheuttaa kuitenkin väistämättä poliisille tarpeen lisäresursoinnille sekä kohottaa ammattitaitovaatimuksia. Toisaalta yhden kosketuksen periaate voi myös tuoda säästöjä paitsi haastemiesten myös poliisin työmääriin, kun sillä voidaan välttää myöhemmin mahdollisia turhia etsintöjä esim. haasteen tiedoksiantoa varten.

Haastehakemuksen laadintaan poliisin tehtävänä tulee silti suhtautua pidättyväisesti, vaikka yksinkertaisimmissa asioissa tämä periaatteessa olisi mahdollista. Syyttäjän valmiuksia reagoida nopeasti (päivystysjärjestelmän edelleen kehittäminen ym.) uusiin rikosasioihin tulisi kehittää, samoin kuin poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötä. Jos haasteiden laatimisen ja tiedoksiannon vastuuttamisen siirtoa esitutkintaviranomaiselle aletaan selvittää tarkemmin, poliisi tulee kytkeä tähän työhön vahvasti.

Yleisesti ottaen tulisi entisestään kehittää nopeutettuja ja yksinkertaistettuja menettelyjä yksinkertaisten ja selvien rikosasioiden käsittelyyn. Eritoten tulisi laajentaa summaarisen sakkomenettelyn soveltamisalaa ainakin siten, että tavalliset rattijuopumukset tulisi saattaa summaarisen sakkomenettelyn piiriin. Alustavan arvion mukaan tämä tuottaisi noin 8 henkilötyövuoden vuosittaisen säästön eri viranomaisissa. Tämä edellyttäisi ajokieltoa koskevan sääntelyn kehittämistä siten, että poliisimies voisi määrätä ajokiellon suoraan valvontatilanteessa.

Rattijuopumusasioiden osalta käsittelyä ja lakia voisi muuttaa siten, että poliisi antaisi yhden kosketuksen perusteella suoraan rangaistusvaatimuksen ja ajokieltopäätöksen tarkkuusalkometrituloksen perusteella. Tämä edellyttäisi hallintolaista poikkeavaa erillistä säätelyä ajokiellon määräämisen osalta, jotta prosessia ei tarvitsisi toteuttaa hallintomenettelyn periaat-

teiden mukaan, joka on poliisin näkökulmasta erittäin raskas prosessi. Mahdollista olisi esimerkiksi menettely, jossa poliisimies jo ajokieltoon johdettavan tapahtuman todetessaan antaisi ajokieltopäätöksen tiedoksi väliaikaisen ajokieltomääräyksen sijasta. Poliisimies määräisi ajokiellon taulukosta suoraviivaisesti. Jos ajokieltoon määrättyllä olisi ajokiellon pituuteen vaikuttavia syitä, hän voisi hakea ensivaiheessa oikaisua poliisilaitokselta. Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen tulisi vasta oikaisuvaatimukseen tehdyn päätöksen nojalla. Tällöin kaikki hallinnollisessa menettelyssä päätetyt ajokiellot eivät tulisi raskaaseen hallintoprosessiin, vaan ainoastaan oikaisuvaatimusmenettelyyn ja sen lopputulokseen tyytymättömät asianosaisen toimesta viedyt tapaukset. Tämä toimintamalli tukisi muutenkin sitä linjasta, että oikaisumenettely tulisi laajemmin käyttöön.

Sama menettely laajennettaisiin myös vakaviin piittaamattomuuksiin ja toistuviin liikenne rikkomuksiin sekä rikoslain 23:10 mukaisiin tekoihin rattijuopumusten lisäksi. Ajokieltoprosessia tulisi täten keventää kaikilta osin. Ajokielto menettelyn huomattava keventäminen on myös keskeisenä asiana esillä sisäministeriössä käynnissä olevassa lupahallintostrategiatyössä. Toisaalta, jos ajokieltoasia edellä mainituissa asioissa tulisi poliisin vastuulle, aiheutuisi siitä poliisille lisää työtä lisääntyvien ajokorttikäsittelyjen johdosta. Oikein hoidettuna tämä palvelisi kuitenkin rikosprosessin tehostamista kokonaisuutta ajatellen.

Huumausaineiden vaikutuksen alaisena tapahtuneen rattijuopumuksen osalta lainsäädäntöä voisi muuttaa siten, että seuraamus ja ajokielto voitaisiin antaa suoraan poliisin toteuttaman testin perusteella. Tämä edellyttäisi lainsäädäntömuutosten ohella nykyisten testien kehittämistä, mutta se olisi mahdollista.

Lisäksi Suomikin voisi siirtyä jo useissa Euroopan maissa käytössä olevaan "puhtaaseen" pistejärjestelmään. Tällaisessa mallissa nykyinen suomalainen malli pisteiden kertymisestä säilytettäisiin (esim. 3 rikettä vuoden sisällä täyttää pistetilin: ajokielto, rattijuopumus täyttää pistetilin: ajokielto jne.), mutta ajokiellon pituutta koskevat kohtuullistamisperusteet poistettaisiin kokonaan. Liikennevalvontatilanteessa poliisimies määräisi ajokiellon suoraan taulukosta; ei siis nykyiseen tapaan väliaikaista ajokieltoa, josta ajokielto määrätään hallinnollisessa menettelyssä, vaan heti lopullisen ajokiellon.

Poliisihallitus kannattaa myös sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista. Kuten muistiossa on mainittu, hallitusohjelmaan on kirjattuna sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen (enintään kaksi vuotta vankeutta rikokset). Valtaosa rikoslakirikoksista siirtyisi kevennettyyn menettelyyn, millä ainakin kokonaisuuden kannalta olisi merkittävä tehostava vaikutus. Ensisijassa tämä muutos tietysti keventää syyttäjien ja tuomioistuinten työtaakkaa eikä poliisin, mutta yleisesti se keventäisi oikeusprosesseja.

Samaten ehdollisen rikesakkomenettelyn käyttöalan laajentaminen toisi merkittävän tehostamisvaikutuksen rikosprosessin kokonaisuuteen vapauttaessaan poliisin voimavaroja muihin tehtäviin. Kustannustehokasta liikenteen kameravalvontaa olisi mahdollista kehittää myös vähäisellä lainsäädäntömuutoksella laajentamalla ehdollisen rikesakkomenettelyn soveltamisalaa.

Nykytilassa rikesakkomenettelystä annetun lain (66/1983) 2 a luvussa tarkoitettua ehdollista rikesakkomenettelyä voidaan soveltaa ainoastaan ylinopeusrikkomuksiin sekä linja-auto- tai raitiovaunukaistan liikennemerkkien vastaiseen käyttämiseen. Automaattista liikenteen kameravalvontaa voitaisiin tehostaa merkittävästi laajentamalla ehdollisen rikesakon soveltamisala koskemaan muun muassa turvavyön käyttämättä jättämistä, matkapuhelimen käyttöä ajon aikana sekä katsastamattoman ajoneuvon käyttämistä liikenteessä.

Kevennyksenä oikeusprosessiin liittyy myös poliisin näkökannalta rikesakkojen ja rangaistusvaatimusten tiedoksi antaminen. Uusi sakkolaki (vuoden 2016 aikana voimaantulevaksi suunniteltu laki sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010)) ei mahdollista enää rikesakkojen eikä myöskään rangaistusvaatimusten tiedoksi antamista puhelimitse. Tämä tarkoittaa poliisin sisällä kymmeniä tuhansia virka-apupyyntöjä poliisiyksiköiden välillä, jotka merkitsevät huomattavaa työmäärää. Uuden sakkolain tai sen voimaantulosäädösten yhteydessä tulisikin varmistaa, että säädökset antavat mahdollisuuden taloudellisiin, joustaviin ja myös kansalaisen kannalta helppoihin menettelytapoihin.

Syytetyn velvollisuuden osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin lieventäminen ja videoyhteyden käytön laajentaminen

Henkilöiden tavoittelemisen ja kuljettaminen henkilökohtaista läsnäoloa tai tiedoksiantoa varten vie huomattavasti voimavaroja. Nyky-yhteiskunnassa kaikenlainen tieto kulkee kuitenkin tehokkaasti ja edullisesti tietoverkoissa. Tätä mahdollisuutta tulee tehokkaasti hyödyntää myös viranomaistoiminnassa. Tästä syystä videoyhteyksien käytön edistämistä kaikissa mahdollisissa muodoissa on pidettävä erityisen kannatettavana.

Toisaalta, kun täysin sähköiseen oikeusprosessiin tuskin koskaan päästään, olisi järkevää, että eri viranomaisten toimitilojen sijainnit päätettäisiin siten, että ihmisten kuljettaminen ja siirtyminen on mahdollisimman vähäistä. Taloudellisinta olisi, että esitutkintaviranomaiset, syyttäjät, tutkintavangit, vangit sekä tuomioistuimet olisivat mahdollisimman lähellä toisiaan (mahdollisuuksien mukaan jopa samassa rakennuksessa).

Muistiossa oleva ehdotus tutkintavangin läsnäoloon liittyvään kevennykseen voisi tuoda erityisesti poliisille ja rikosseuraamuslaitokselle säästöjä mm. mahdollisten kuljetusten vähenemisellä, joten Poliisihallitus katsoo ehdotuksen olevan kannatettava. Toisaalta Poliisihallitus myös katsoo, että vankien kuljetuksen kokonaisvastuu tulisi siirtää pois poliisilta. Poliisilla kuuluu vankien kuljetuksiin ja kärjävartiointiin noin 50 htv:n työpanos, jota on pidettävä merkittävänä. Yksityisen turvallisuusalan toimijoille tulisi säätää mahdolliseksi suorittaa ongelmattomissa tapauksissa kuljetus- ja vartiointitehtäviä. Ongelmaan voidaan pidemmällä aikataululla etsiä parannusta myös kärjäoikeuksien ja poliisilaitosten sijoittumisella samaan kiinteistöön.

Sähköisten menettelyjen sekä digitalisaation edistämisessä tulisi erityisesti panostaa sähköisen tiedoksiannon kehittämiseen. Tiedoksiannot ovat myös varsin työllistäviä asioita, jotka viivästyessään ja vaikeutuessaan viivästyttävät prosessia kokonaisuudessaan, kuten edelläkin on mainittu. Tie-

doksiantamismenettelyä tulisi keventää ja kehittää, ja esim. sähköinen tiedoksianto mahdollisimman laajassa mittakaavassa tulisi ottaa käyttöön.

Poliisijohtaja

Tomi Vuori

Poliisiylitarkastaja

Niina Uskali

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu Aspo-asianhallintajärjestelmässä. Poliisihallitus 04.03.2016 klo 14.47. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Tiedoksi

Sisäministeriön poliisiosasto

- sisäministeriön kirjaamo
- poliisitarkastaja Antti Simanainen